
**Dragan Jakovljević: ERKENNTNISGESTALTEN UND
HANDLUNGSANWEISUNGEN**

Nordhausen: Verlag Traugott Bautz, 2016.

ISBN: 978-3-95948-202-8.

UDC: 130.121

325

V zbirki *libri nigri*, ki izhaja pri nemški založbi Traugott Bautz, ureja pa jo Hans Rainer Sepp s praške univerze, se objavljajo predvsem fenomenološka dela, a tudi takšna, ki odpirajo fenomenološko zanimive tematike. Ena izmed teh je gotovo razmerje med spoznavno teorijo in delovanjem, ki se ga v svojem delu loteva Dragan Jakovljević.

Dragan Jakovljević, rojen leta 1953 v Kladovu, redni profesor na Filozofski fakulteti Univerze Črne gore, je doštudiral filozofijo ter umetnostno zgodovino v Beogradu in nato leta 1990 promoviral na Univerzi v Mannheimu pri Hansu Albertu. Večkrat je študijsko bival na univerzah širom Evrope, leta 1988 je v Frankfurtu izšlo njegovo delo *Leonard Nelsons Rechtfertigung metaphysischer Grundsätze der theoretischen Realwissenschaft*. Od leta 2014 je redni sodelavec Inštituta Wilhelma Röpkeja v Nemčiji. Ob Jakovljevićevi šestdesetletnici je leta 2013 izšel slavnostni zbornik z naslovom *Denkformen* (ur. A. Fatić) z mednarodno udeležbo; ob tem se je poudaril tudi Jakovljevićev prispevek k razvoju znanstvenih disciplin (<https://hrcak.srce.hr/file/185558>).

Delo *Oblike spoznanja in navodila delovanja* je posvečeno spominu na Karla Bartha (1886–1968), kar ni presenetljivo, kolikor se Jakovljević

posveča tudi problematiki teološke utemeljitve, vrh tega pa je Barth vplival na vrsto avtorjev, ki so predmet njegove izrecne obravnave.

Za filozofsko vprašanje razmerja med spoznavno teorijo in delovanjem lahko rečemo, da je klasično in po svoji naravi tudi neizčrpno. Avtor se diskusijsko opira predvsem na avtorje, kot so – poleg Alberta – Popper, Habermas, Schumpeter, Neurath, J. S. Mill in Dilthey. Načeloma se zavzema za znanstveni pristop, ki bi presegel tako disciplinarne kot spoznavno-orientacijske omejitve; te se morda najbolj izražajo v razkoraku med pozitivizmom in eksistencializmom, če naj navedemo ti skrajni poziciji v sklopu vprašanja, ali ima delovanje prednost pred spoznavanjem ali delovanje šele sledi spoznanju.

Uvodno poglavje v knjigi zadeva problem falibilizma v teoriji znanosti, ki se ga dotakne tudi Dariusz Aleksandrowicz v spremni besedi z naslovom »Spoznanje, delovanje in falibilnost«. Načela falibilnosti se je Karl Popper, kot je poznano, oprijel, da bi z njim zrahljal resničnostne pogoje spoznavanja in omogočil fleksibilnejše pristopanje do fenomena spoznanja in spoznavno-teoretsko odprtost za korekcijo lastnih hipotez.

326

»Hipotetičnost« pa ima sama po sebi različno relevantno, če gre za teoretične postavke spoznanja ali praktične nasledke delovanja, kjer pogosto ni možnosti popravkov in lahko odstopimo od delovanja, ga prepuščamo drugemu itn. Bolj odločujočo vlogo kot hipotetičnost ima v teh primerih *situativnost* in *relacijskost*. Tu se namesto spoznavnoteoretskega momenta vrine interpretativni. Kot je pokazala sodobna hermenevtika, začenši z Wilhelmom Diltheyem, je na interpretativni osnovi možen pristop, ki presega teoretske in praktične omejitve, kolikor se mora interpretativni kontekst, po Diltheyu življenjski sklop, *izvrševati in izpolnjevati*. Sodobna fenomenologija je to izhodišče še podkrepila z uveljavitvijo strukture intencionalnosti, ki razmerja med zavestjo in predmetom ne uravnava na način relacije, marveč življenjske aktivnosti sploh, ki je naravnana tako, da se izraža v svetu, oblikuje pomenskost in dosega evidentnost.

Tako se Jakovljević, potem ko v prvem poglavju analitično razdela spoznavno-teoretsko in praktično relevantnost »falibilnosti« in predlaga določene modifikacije njenega dojemanja, posveti problematiki filozofske utemeljitve družboslovnih ved, začenši z Diltheyjevim »duhoslovnim« modelom, ki še ne pozna razkoraka med humanistiko in družboslovjem. Ta

namreč danes še dodatno zaostruje že tako šibko pozicioniranost »vednosti o človeku in družbi« v razmerju do vednosti nasploh, ki se jo razume zgolj kot znanost v nerazjasnjeni povezavi z znanjem, v osnovi pa kot tehnoznanost. V času, ko je filozofski problem utemeljitve vednosti snet s programa, se refleksija znanosti odvija v teoriji znanstvenega spoznanja in etiki znanstvenega delovanja. Jakovljević v primerjavi s tem pledira za obnovo duhoslovnega modela, ki bi zmozel izpeljati »sistematično konstrukcijo specifičnih družboslovnih raziskovalnih programov pod določenimi normativnimi gledišči« (71).

Zelo pomembno je, da se v neposredni navezavi s tem avtor v naslednjem poglavju dotakne vidika metodološkega monizma, kot ga je izhodiščno obravnaval kritični racionalizem s Karlom Popperjem na čelu. Jakovljević vzame pod kritično lupo celoten njegov zasutek filozofije znanosti, ki vnaprej sledi kanonu znanstvene filozofije kot paradigme filozofije sploh. Tako postavi pod vprašaj s tem povezani zagovor metodološkega monizma v smeri nagovora diferenciranosti znanstvenega raziskovanja in njegovih metodologij. Svoje poglede podkrepi še z analizo problema zgodovine znanosti, sosledja znanstvenih teorij, kakor ga je določilno obravnaval Kuhn, s tem da se osredotoči na pojma »normativne geneze« in »Wirkungsgeschichte«; slednji pojem *zgodovine vplivanja oz. učinkovanja ali kar delovanja* ima osrednjo vlogo v Gadamerjevi *Resnici in metodi*. Gadamer sam ga je prevzel iz hermenevtične in historicistične tradicije. Jakovljević ga sicer ne razvije iz te smeri, pač pa kot paralelo k pojmu normativne geneze, ki ga je vpeljal Lorenzen, v povezavi z momentom znanstvenega vplivanja. Opirajoč se na Mittelstraša, ki je nadalje razvijal Lorenzenove vpoglede, poda sistematični prikaz tega pojmovanja, za katero šteje, da predstavlja tvorno možnost tako rekonstrukcije znanstvenih spoznanj kot konstruktivnega soočanja z vidikom racionalnosti spoznavanja sploh. Problem znanstvene in praktične argumentacije obravnava posebej znotraj soočenja Popperja z utilitaristično tradicijo.

V zadnjem delu knjige se Jakovljević ukvarja z vidiki pristopanja k toleranci/intoleranci v sodobni družbi, kjer moč argumenta vse prepegosto nadomešča argument moči. Za izhodišče razpravljanja zopet vzame Popperja, ki po njegovem zgreši diagnozo vzrokov in povodov za intoleranco, kolikor jo zastavi zgolj spoznavo-antropološko. Intoleranca je bolj kompleksen fenomen z notranjo dialektiko in retoriko, ki lahko prevzame marginalne ali pa